

[CONSTANTIJN HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN SÉBASTIEN CHIÈZE [SALINS]
1-2 MEI 1668
6664

Antwoord op Chièzes brieven van 23 februari, 3 maart, 21 maart en 21 april 1668 (alle verloren).

Samenvatting: Huygens schrijft Chièze dat men in Nederland verontwaardigd is over de gang van zaken in Orange. Tevens beklagt hij zich over de financiële huishouding aldaar.

Chièze schreef verschillende brieven ten antwoord, die alle verloren zijn gegaan. Huygens antwoordde daarop op 19 september 1668 (**6678**).

Datering: Hoofdtekst 1 mei, postscriptum 2 mei 1668.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 3, pp. 127-129: afschrift (apograaf).

Vroegere uitgave: Worp 6, nr. 6664, pp. 230-231: samenvatting.

Namen: Æolus; Alexandre Fabri; Christiaan Huygens; Philippe Guillaume de Laurens (markies van Beau-regard); Pierre le Moine; Hugues de Lionne; Etienne de Milet; Ovidius; Christiaan Rompf; Jean Sauzin; Conrado Solicofer; De Vaurose; Reculot; Willem III.

Plaatsen: Amsterdam; Besançon; Dôle; Europa; Franche-Comté; Gray; Marseille; Noseroy; Orange; Parijs; Salins; Vaucluse; Zeeland.

Titels: *Gl'amanti di Valclusa* (??).

Transcriptie

Copie

¹Au Sieur Chièze.

À La Haye, ce 1^r de May 1668.

Si l'on sçavoit où vous attrapper, il y a longtemps que vous auriez eu mes reponses sur vos lettres du 23e Février de Salins, du 3e Mars de Dole et du 21e de Noseroy. Autant vaudroit courir après le papillon, que de vous suivre, *qui ubiquae es et nusquam*. Celle-cy donc va au hazard de vous trouver en quelque coing de l'Europe. Il faut veoir comment le bon Docteur Rompf en viendra à bout.

Les choses passées en vos quartiers ne sont pas concevables. Il nous faudroit un autre Ovide pour une métamorphose si soudaine et si prodigieuse, que toutes celles qu'il a produittes ne sont que bagatelles au prix. Mais j'ay parlé à un gentilhomme Franc-Comtois, qui dit vous connoistre et aymer, nommé de Reculot. Par son information, j'ay prou compris ²comme un chasteau de jour peut estre pris à coups, non de pistolets mais de pistoles.

³*'Inclusam Danaën turris ahenea, etc.'* Il en est donc de mesme à Besançon, à Gray etc. Cela devient peu à peu intelligible. Mais, comme voyci la paix à la porte, que deviendront *los traydores*, dont *la traición* est si bonne? N'y en aura-il pas qui l'en pourront trouver, comme ces hastez destructeurs des armes papales que nous avons veu pendre par les pieds à *dirimpetto del palazzo di Santa Chiesa*. Qui m'en chaut? *Ipsi viderint*.

Cependant il est raisonnable et nécessaire que vous demeuriez plustost en Bourgogne qu'à Orange, où il y a assez de monde et trop pour décider peu de procès. Vous aurez sceu la reception qu'on y a fait au pauvre Sausin, qui avoit mérité tout autre chose, par les peines indicibles qu'il a pris ici, au démêlement de ces faux et emberassez comptes de Beauregard, et en plusieurs autres affaires, dont nostre griffier l'a accablé jour et nuict. Gardez-vous, s'il vous plaist, de tremper dans le dessein de ceux qui ⁴ont conspiré à ruïner, ou au moins

1. <Au Sieur Chièze.> autograaf.

2. <comme un chasteau de jour peut estre pris> in de marge, autograaf.

3. Ovidius, *Amores*, II, 19, 27-28: 'Si numquam Danaën habuisset aenea turris, | Non esset Danaë de Jove facta parens.'

4. <out>.

à nous rendre infructueux, un ⁵vieil officier, duquel nous avons besoin plus que de tout autre, pour la grande connoissance qu'il a de tous nos interets, et quand, ce ne seroit que pour vider ceste brouillerie de Beauregard, qu'on trouve redevable à Son Altesse de grosses sommes, au lieu de luy en devoir, on ne sçauroit se passer de cest' homme, lequel, croyez-moy, on trouvera fort à dire, tant icy que à Orange, quand un jour il viendra à finir le peu de temps qui naturellement luy reste à vivre. Si vous voyez en quels termes Madame la Présidente en escrit à Monsieur Milet, vous trouveriez bien qu'on ne se mocq[u]e point, ni ne souffrira jamais de veoir mal menés des | 128 | gens qui rendent le service qu'on ⁶leur commande.

Enfin, aussi je vien de mander audit Sieur Milet que Son Altesse ne veult plus avoir la teste rompue de vostre banc couvert, ⁷ordonnant en suite qu'on le remette dans l'estat où il a esté devant. Aussi m'en trouve-je tant pressé de par Monsieur de Lionne, ami antien de l'Evesque, que je suis bien aysé qu'une fois cela cessera. Mais si j'estois que de vous autres Catholico-parlementaires, j'iroy faire mes dévotions ailleurs, et laisser à l'Evesque sa Cathédrale. ⁸*Illâ se jactet in aulâ Æolus*. Mais de cela encore, que m'en chaut?

Gl'amanti di Valclusa sont heureusement arrivez à Paris, et desjà j'en ay complimenté Monsieur de Vaurose. C'est un cheval donné. Sans cela j'eusse bien souhaité qu'à mes despens on eust employé un meilleur copiste qu'on n'a faict au jugement d'Archimède, qui cherche la commodité de m'envoyer surément la pièce.

Monsieur l'Ambassadeur de France m'a dit qu'il part, ou est parti, deux vaisseux d'Amsterdam pour Marseille, qui au retour me pourroyent transporter vostre *Don Mario* et son compagnon. J'en escris au Sieur Solicoffre, qui, je m'asseure, en aura bon soing. Pour le microscope vous voyez comme nous avons esté servis. Il faudroit un bon télescope pour suivre de ⁹loin les gens à qu'on se fie, sans les perdre de veue. Je ne laisse pas de vous demeurer très-obligé de l'une et de l'autre faveur destinée et suis en suite, sans fard ni ¹⁰faute,

¹¹*qual Vuestra Merced me sabe*.

Comme j'allois fermer ceste lettre, arrive la vostre du 21e Avril de Salins. Voyez la ¹²diligence des porteurs, mais c'est que vous ne cessez de voltiger par païs, et vos depesches apparemment en font autant. Un des 3 microscopes donc paroistra dans la 3e année.

Basta, c'est une petite sottise ¹³curiosité miene, qui ne devoit par vous couster tant de peine. Prenez-en plutost un peu pour nous informer pourquoy nous ne voyons ni comtes, ni reliquats de vostre tressorier le Moine. Il y a longtemps qu'on a mandé qu'ils estoient clos; cependant rien ne paroist, et après tout vous dites que ce tressorier debvaut avoir beaucoup d'argent en ¹⁴main, on le pressera de rendre compte. □ 129 □

Comment voulez-vous que l'on accorde ces passages? On enrage icy quand on entend parler de tant d'admodiations, de tant de scellez etc., et que les finances de Son Altesse, chargées par-dessus les ¹⁵oreilles, wn'en tirent nous plus de fruit que si les biens de Bourgogne ne debvoient servir qu'aux appointemens des Seigneurs intendans et officiers de par delà, qui apparemment ont assez de soing de se payer, pendant que icy Messieurs du Conseil, mesmes de quelques années ¹⁶entières, ne peuvent estre payez de leurs gages. Chose assez ridicule.

Je suis de retour de Zélande il y a 3 sepmaines, après je suis estré heureusement sorti d'une très espineuse affaire, au contentement du Maistre.

5. <voil>.

6. <leur> autograaf.

7. <ordonnant>.

8. Vergilius, *Æneis* I, 140-141: '... *illâ se jactet in aulâ / Æolus* et clauso ventorum carcere regnet.'

9. <loin> autograaf.

10. Het handschrift geeft: <ni faite faute>. Waarschijnlijk is <faite> verbeterd door <faute>, maar is <faite> per abuis niet doorgehaald. <faute> autograaf.

11. <*qual Vuestra Merced me sabe*> autograaf.

¹². <déligence>.

13. <curosité>.

14. <main> autograaf.

15. <oreilles> autograaf.

16. <entères>.

¹⁷²e May. Voyci maintenant qui d'Amsterdam on me mande qu'il y a advis que de Marseille il est parti deux vaisseaux pour icy. Faut espérer que le Sieur Conrado aura eu quelque soin de la imbarcation de vos héros. Je ne l'airray pourtant de luy en escrire.

Vertaling

Aan de heer Chièze.

Den Haag, 1 mei 1668.

Wanneer bekend zou zijn waar men u kon aantreffen, zoudt u reeds lang geleden antwoord van mij hebben ontvangen op uw ¹⁸brieven van 23 februari uit Salins, van 3 maart uit Dôle en van 21 maart uit Noseroy. Men kan evengoed achter een vlinder aanhollen als u proberen te volgen, ^Ldie overal en nergens bent.^L Deze gaat dus weg op goed geluk om u in een of andere uithoek van Europa te vinden. We zullen zien hoe de goede dokter [Christiaan] Romph het er af zal brengen.

De zaken die zich hebben afgespeeld waar u nu bent zijn onvoorstelbaar. We zouden een nieuwe Ovidius moeten hebben voor een metamorfose zo plotseling en zo wonderbaarlijk dat al de zijne in vergelijking niet meer dan niemendalletjes zijn. Maar ik heb met een heer uit de Franche-Comté gesproken, genaamd Reculot, die zei dat hij u kende en dat u hem dierbaar was. Door zijn informatie heb ik goed begrepen hoe bij klaarlichte dag een kasteel kan worden ingenomen, niet door militair maar door financieel geweld.

¹⁹ ^LDe bronzen toren [hield] Danaë gevangen, enz.^L De situatie is dus hetzelfde in Besançon, in Gray, enz. Dit wordt geleidelijk begrijpelijk. Maar wat zal er, nu de vrede voor de deur staat, worden van ^Lde verraders,^L wier ^Lverraad^L zo goed is? Zullen er niet sommige zijn die men zal kunnen vinden, zoals die haastige verwoesters van de pauselijke wapenmacht, die wij aan de benen hebben zien hangen ^Ltegenover het paleis van de Heilige Kerk.^L Wat kan het me schelen? ^LZij zullen het zelf zien.^L

Ondertussen is het redelijk en ook noodzakelijk dat u beter in Franche-Comté kunt blijven dan naar Orange gaan, waar er mensen genoeg zijn en zelfs teveel voor de weinige zaken waarover ze kunnen beslissen. U zult al wel gehoord hebben welk een ontvangst men er de arme [Jean] Sauzin heeft bereid, die iets heel anders had verdiend, vanwege de onuitsprekelijke inspanningen die hij zich hier heeft getroost, in het ontrafelen van de valse en verwarde rekeningen van [Philippe Guillaume de Laurens, markies van] Beauregard, en in verschillende andere aangelegenheden, waarmee onze ²⁰griffier hem dag en nacht heeft opgezadeld. Hoed u ervoor, alstublieft, verstrikt te raken in de intriges van diegenen die samenzweren om een oude ²¹dienaar van ons te ruïneren of op zijn minst voor ons nutteloos te maken, terwijl wij aan zo iemand juist meer behoefte hebben dan aan ieder ander, vanwege de grote kennis die hij heeft van onze belangen, en, wanneer het niet zou zijn om de onenigheid weg te werken rond Beauregard, die Zijne ²²Hoogheid grote bedragen schuldig is, in plaats van dat hij hem iets verschuldigd zou zijn, dan zou men toch niet zonder deze man kunnen, over wie, gelooft u mij, men heel wat op te merken zal vinden, zowel hier als in Orange, op de dag waarop hij het laatste beetje tijd zal beëindigen dat hem natuurlijk bezien te leven rest. Wanneer u ziet in welke bewoordingen mevrouw de ²³presidente erover schrijft aan de heer [Etienne de] Milet, dan zult u duidelijk zien dat men er niet over spot, noch dat men ooit zal toestaan dat de lieden die de dienst bewijzen die men ze heeft opgedragen slecht worden behandeld.

17. <2e May. ... luy en escrire.> autograaf.

18. Geen van deze brieven is bewaard gebleven.

19. Ovidius, *Amores*, II, 19, 27-28: 'Als nooit de bronzen toren Danaë gevangen had gehouden, | Dan zou Danaë niet door Jupiter moeder gemaakt zijn.'

20. Laurens Buysero.

21. Sauzin.

22. Willem III.

23. <<< [***].

Welnu, ik heb zojuist ook aan genoemde heer Milet meegedeeld dat Zijne Hoogheid niet meer wil dat men hem het hoofd breekt over die afgedekte bank in Orange, waarbij hij vervolgens beveelt dat deze teruggebracht wordt in de staat waarin hij zich tevoren bevond. Ik voel mij dan ook zozeer in het nauw gedreven door mijnheer [Hugues] de Lionne, een oude vriend van de bisschop [Alexandre Fabri] dat ik blij zal zijn wanneer dit een keer afgelopen zal zijn. Maar wanneer ik als een van uw katholieke parlementariërs was, dan zou ik mijn vroomheid ergens anders uiten, en de bisschop zijn kathedraal laten. ²⁴ L'Moge Æolus in dat hof de baas spelen. J Maar ook hier geldt weer, wat kan het me schelen?

'De geliefden van Vacluse' is veilig in Parijs aangekomen, en ik heb de heer de Vaurose er al een compliment over gemaakt. Het is een gegeven paard. Wanneer dat er niet was geweest had ik liever gezien dat men op mijn kosten een betere kopiist had aangenomen dan men nu heeft gedaan, naar het oordeel van ²⁵Archimedes, die de gelegenheid zoekt om mij het stuk veilig te kunnen sturen.

Mijnheer de ²⁶ambassadeur van Frankrijk heeft mij medegedeeld dat twee schepen gaan vertrekken, of zijn vertrokken uit Amsterdam naar Marseille, die voor mij op hun terugreis uw *Don Mario* en zijn compagnon kunnen meenemen. Ik schrijf daarover aan de heer [Conrado] Solicofer, die, daar ben ik zeker van, er goed voor zal zorgen. Wat de microscoop betreft zult u hebben gemerkt dat wij reeds zijn bediend. Er zou een goede telescoop voor nodig zijn om van verre de mensen te kunnen volgen op wie men vertrouwt, zonder hen uit het oog te verliezen. Ik laat niet na u zeer verplicht te blijven voor de ene en de andere bedoelde gunst, en ben verder, openlijk en zeker,

Lzoals u mij kent. J

Net toen ik deze brief wilde sluiten, kwam uw brief van ²⁷21 april uit Salins. Ziedaar de ijver van de bestellers, maar u houdt niet op met overal rond te fladderen, en uw brieven kennelijk evenmin. Een van de drie microscopen zal dus pas in het derde jaar hier opdagen.

L'Genoeg, J dat is een kleine gekke eigenaardigheid van mij, die u niet zoveel moeite zou moeten kosten. Gebruikt u toch een beetje hiervan om ons te informeren waarom we rekeningen noch saldo van uw thesaurier [Pierre] le Moine zien. Het is lang geleden dat men heeft bericht dat zij gesloten waren; ondertussen is er niets binnengekomen, en nu u uiteindelijk zegt dat deze thesaurier veel geld in handen moet hebben, zal men bij hem erop aandringen om verantwoording af te leggen.

Hoe wilt u dat deze passages op elkaar worden afgestemd? Men wordt hier woedend wanneer men hoort praten over zoveel verminderingen en verzegelingen, zodat de financiën van Zijne Hoogheid, belast tot boven de oren, er geen vruchten meer van kunnen plukken, alsof de goederen van de Franche-Comté slechts ten dienste zouden moeten staan van de salarissen de heren intendanten en beambten aldaar, die klaarblijkelijk voldoende eraan denken zichzelf te betalen, terwijl hier de heren van de Raad, zelfs gedurende enkele jaren, hun loon niet uitbetaald kunnen krijgen. Een tamelijk belachelijke zaak.

Ik ben drie weken geleden teruggekomen uit Zeeland, waarna ik mij op gelukkige wijze heb weten te bevrijden uit een nogal netelige zaak, tot tevredenheid van mijn meester.

2 mei. Ziehier een bericht uit Amsterdam vanwaar men mij bericht dat uit Marseille twee schepen hierheen zijn vertrokken. Hopelijk heeft mijnheer Conrado [Solicofer] enige zorg betoond bij het inschepen van uw helden. Ik zal niet nalaten hem erover te schrijven.

24. Vergilius, *Æneis* I, 140-141: '... *Moge in dat hof de baas spelen* | *Æolus*, en heersen over de winden opgesloten in een kerker.'

25. Christiaan Huygens.

26. Franse ambassadeur Den Haag

27. Chièze aan Huygens, 21 april 1668 (verloren).